

FIGYELŐ

A NEMZETI POLITIKA TÍZ ESZTENDEJE

FOLYÓIRATUNK jelen száma még olvasóink asztalán lesz és a következő szám még nem jelent meg, amikor a közélet és annak orgánumai gróf Bethlen István miniszterelnökségének tízesztendő évfordulójáról fognak beszélni, akár akarja és engedi ezt a miniszterelnök, akár nem. Tízesztendő kormányelnökség a háborúutáni viszonyok között az európai parlamentarizmus történetében szinte példátlan jelenség, s mi magunk is emlékszünk arra, mily gyorsan, szinte egymás sarkába hágva váltották fel egymást a gróf Bethlen Istvánt megelőző kormányok. Nem bizantinizmus tehát, a hívek részéről és nem pusztán az ellenszenv ébersége, az ellenfelek oldalán, hanem a nemzeti öneszmélés egy funkciója, amikor most elgondolkodva megállunk és keressük a magyarázatát annak, miért éppen gróf Bethlen István kormánya állandósult abban a forgatagban, melyben 1919-től kezdve állandóságot alig képzelhettünk el.

Aktuális politikai vizsgálatokba folyóiratunk nem szokott bocsátkozni, s így a tízesztendő kormányelnökség parlamentáris eseményeivel sem foglalkozhatunk itt, bármily érdekes tanulságokat meríthetnénk is például a parlamenti pártok e tízesztendő történetéből a nemzeti szellem legújabb megjelenési formáira. De ha nincs is szándékunkban visszatekinteni a politikai események változatos tömegére, az eleinte egymást érő, de mindenkor sikerrel legyűrt krízisekre, s utóbb a lassú elsimulás, mind biztosabb megnyugvás éveire, folyóiratunk szélesebb perspektívája annál inkább megengedi nekünk, hogy az események mögött működő erőkre egy pillantást vehessünk.

A tíz esztendő állandósulásában kétségtelenül része van a nemzet nyugalom utáni vágyakozásának is, mely az előző esztendők katasztrofális változásai után biztos, nyugodt, meglepetésektől mentes vezetés után áhítozott. A nemzetnek szüksége volt erre a biztonságérzetre, melyet azonban csak olyan egyéniség nyújthatott neki, aki önmagában hordja az erős akarat nyugalmat és biztonságot nyújtó öntudatát, s aki így a tömegekben a folytonosság, állandóság, biztonságos élet megnyugtató tudatát kelthette fel. Azaz itt is az erős, sajátos egyéniség az, mely az eseményeknek és az egész történeti processzusnak igazi létrehozója, mozgatója. Legvilágosabban, minden zavaró momentumtól mentesen látható ez a külpolitikában. Tíz esztendő előtt, s abban az állapotban, melyben gróf Bethlen István kormányaléptekor volt az ország, sohasem tudhattuk, nem fogják-e szomszédaink valóra válthatni fenyegetéseiket, hogy a megmaradt csonkaország leküzdhetetlen életerejének újabb megszállással, felosztással vessenek mindörökké véget. E folytonos bizonytalanságot tíz esztendő alatt gróf Bethlen István kormánya növekvő biztonságérzetté változtatta: ma már tudjuk, hogy sorsunk nincs többé ellenséges indulaté népeknek kiszolgáltatva, tudjuk, hogy fennmaradásunkat a népek európai társadalma ma is époly szükségesnek tartja, mint korábban századokon keresztül. Tudjuk, hogy nem vagyunk többé egyedül, a köröttünk meredő fegyvererőd nem megszakítatlan többé, s ahol változat-

lan merevségében fennáll, ott is leszorítja a fegyvert tartó kezeket az a zsidbasztó tudat, hogy a magyar nem szabad préda többé. Külpolitikai helyzetünk ez a változása a Bethlen-kormány legutóbbiban szemléltető eredménye, melyet a kormányfő világos, az európai összefüggéseket és azok pillanatnyi változásait mindenkor felismerő gondolatai bátran, előítéletektől mentesen irányítottak. Itt még a rosszindulatú kritika sem állapíthatna meg mást, mint hogy Bethlen István külpolitikai helyzetünk e példátlan gyors megjavításában minden személyi, osztály vagy más partikuláris érdek mellőzésével a magyarság élni akarását szimbolizálja: benne lüktet az a magyar szellem, mely évszázadok európai életét továbbra is itt, az ősi hazában, Európa népeitől elismerten akarja folytatni. A biztonságérzet, melyet Bethlen István szerzett meg számunkra, annak a tudata, hogy megmaradt földünkön ismét erősen megvetett lábakkal állhatunk, elengedhetetlen előzménye annak, hogy a magyarság végre megindulhasson azon az úton, melyen a trianoni szerződés igazságtalanságai eltörölhetők lesznek.

Az ország belső helyzetében hasonlóképpen a növekvő biztonság tudata áll előtérben. Ellenfelek és barátok leggyakrabban a konszolidációt emlegetik, az egyik büszkeséggel, a másik gúnyos gesztussal mutat rá, holott a konszolidáció csak egy momentum a nemzet életében, melyet állandósítani hiábavaló kezdemény volna. Abban a pillanatban, mikor a tömegek a hirtelen, forradalmi változások lehetetlenségét belátják, beáll a konszolidáció, de ugyanakkor megkezdődik az evolúció is, az a folyamat, mely a nemzetet a forradalom örvényeitől távol a szakadatlan, békés fejlődés sodrában tartja. Az evolúciót a kortársak rendesen túlságos lassúnak látják, s szeretnék óramutatóját újjúkkal gyorsabb mozgásra bírni, — bizonyos azonban, hogy a konszolidáció pillanatától kezdve nemzeti talajunkban már él és megfogamzott mindazon csira, amely valamikor a jobb jövőt fogja jelenteni. Az utolsó tíz esztendő új gondolatok, új gazdasági, társadalmi, műveltségi, tudományos elképzelések egész sorát szülte meg, a nemzeti élet széles terein megindította az eszmék oly nagyméretű súrlódását, amilyenre nálunk századon keresztül nem volt példa. Ez a tíz esztendő ebből a szempontból megtette kötelességét az utána jövőkkel szemben, s a következő ifjú nemzedék, ha egyszer a hatalom kezébe fog kerülni, alig fog egyebet tehetni, mint azon lehetőségek közt válogatni, miket ez a tíz esztendő álmodott meg először.

De addig is a mai kor emberének, ki végigélte az előző éveket a nyugtalanság völgyében, igazi pozitív nyeresége ugyanaz a biztonságérzet, melyet a Bethlen-kormány külpolitikában is megszerzett. Annyi háborús és forradalmi korlátozás után az emberek végre szabadon hozzáláthattak foglalkozásukhoz, az élet- és vagyonszorongás, az európai élet előfeltételei, ismét nálunk álltak helyre a legteljesebb mértékben, s keleti és déli szomszédaink e tekintetben is távolabb vannak Európától. Ismét és talán nagyobb mértékben is megkezdődött a társadalmi szervezkedés, mely az egyéneket megmenti az elhagyatottság érzetétől, tudomásukra hozva, hogy vannak, Iák sorsukkal törődnek. Az egyes társadalmi osztályok bajaival újból próbál foglalkozni az államhatalom, anélkül, hogy akár egyiket, akár másikat kimondottan kedvencének tartaná és érte a többit feláldozná. Ezt a tényt különböző egymással ellentétes interpretációk sem homályosíthatják el: némelyek túlsóknak tartják az állami szabályozás e mértékét és etatizmust emlegetve le akarják rázni az állam gondoskodását, mások ellenkezőleg nem tudnak eléggé panaszkodni az állam önzéséről, mellyel társadalmi osztályokat köszívűen nyomorban hagy és mindent felesleges kiadásokra és a bürokrácia haszontalanságaira fordít. De a napi értékű panaszokon túl korszakok összehasonlításából világos, hogy ez a tíz esztendő a korábbi fél-század igen sok mulasztását örökölve, azok pótlására tisztességes akarattal

törekedett: iskoláztatás, intenzívebb mezőgazdaságra szoktatás, munkásosztályok életének anyagi biztosítása, falusi osztályokat fenyegető kríziseknek, amennyire az ország anyagi ereje megengedi, szinte intézményes eltávolítása, mind oly feladat, mellyel korábbi boldog évtizedek alig törődtek, s ezért a csonka, elszegényedett és elpusztult országban kellett ápolásukat a Bethlen-kormánynak megkezdenie.

Nem csodálkozhatunk, hogy sok vonatkozásban csak a kezdeteknél vagyunk. Itt nem tisztán az ország leromlott állapota a hibás, mely kevésbbé alkalmas nagy koncepciójú tervek következetes keresztülvitelére, nem is az a körülmény, hogy anyagi dolgainkban az önrendelkezést csak nemrég sikerült a Bethlen-kormánynak, szívós küzdelem után, visszaszereznie; a tervszerű, rendszeres alkotásnak legnagyobb akadálya, hogy a társadalom ma sem emelkedett ki azon atomizált, egységes lendületre képtelen állapotából, melyben a kiegyezési korszakban volt. Társadalmi osztályaink inkább csak névleg képesek egységeket alkotni, szervezkedés és nemzeti célokra szervezett erejük felhasználása nem kenyerük, a kenyeret nem maguktól, hanem a régi, kiegyezéskori felfogás szerint ma is az államtól várják. Már pedig ország és nemzet valóságos előhaladása a társadalom aktív részvétele nélkül alig képzelhető el, s oly társadalmi akciók, minők a velünk szomszédos német területen a kulturális és gazdasági viszonyok javítására, elmaradt néposztályok életfeltételeinek emelésére folynak le, nálunk mind előbb-utóbb, nyíltan és burkoltan állami jellegűvé válnak, mert a társadalom kiereszti őket elemyedté, gyöngye kezeiből. Az alkotás így kizárólag a kormány vállaira nehezedik, innen az egyenetlenségek és az, hogy az állami alkotások ritkán képesek a társadalmi szükségleteket teljesen kielégíteni. A kormány nem pótolhatja a társadalom tétlenségét és gondolathianyát, de nem is nevelheti a társadalmat, mert az organikus folyamat, mélynek magától, lassú érissel kell kiteljesednie.

Folyóiratunknak még egy szempontja van, melyet gróf Bethlen István működésének szemléleténél alkalmaznunk kell. Ő alapította meg folyóiratunkat, kimondottan azon céllal, hogy a pártpolitika irányaitól mentesen külpolitikai, belső gazdasági, társadalmi és kulturális életünk terén reális szemlélethez szoktassuk közönségünket, olyan szemlélethez, mely vérmes illúzióktól és alaptalan félelmektől egykép mentesen, világosan látja nemzeti és állami létünk feltételeit, közte európai kapcsolatainkat, az európai viszonyoktól való adottságunk körét s e mellett saját nemzeti egyéniségünket, mely végső fokon mégis csak determinálója sorsunknak. Reális szemlélet, pártpolitika nélkül, azaz nemzeti magaslatra emelve, ezek voltak a miniszterelnök elképzelései, aki tehát nagy folyóiratot alapítva lemondott a politikai befolyásolás egy újabb eszközéről, bizonyára mert látta, hogy pártokon és politikán felül és kívül nemes cél a nemzetnek életre nevelése.

Gróf Bethlen István tízesztendő kormány után ma már nemcsak folyóiratunkkal kapcsolatban, hanem általában is felül és kívül van pártokon és politikán, személyisége élni akaró magyar államot és egység után vágyakozó nemzetet jelent. Hogy ez ideálok még csak hosszú út végéről intenek felénk, ez a történet természetéből érthető: az államférfiú a jövőt munkálja, de eredményei egyelőre a mában mutatkoznak, melyek viszont a közelmúlt alacsony szintjéből lassan, nehezen, küzdelmek közt emelkednek ki. Múltunk korlátozza jelenünket, s jelenünk fogja nagyobbá tenni jövőnket.

A LONDONI PULT MÖGÖTT

AZT hiszem mindannyian jártunk már utazási irodában. Talán külön-
féle országokban is. És mindig mindenütt ugyanazt a képet kaptuk:
egy rendszerint nagy helyiség, pultokkal, néha oszlopokkal és a fiaiakról,
oszlopokról felénk harsogó nagy plakátok: Riviera, Svájc, Németország
stb., siető és mindentudó tisztviselők. Tisztviselők, akik mozognak és
dolgoznak akár a gépek, egy-egy fogaskerek egy a világot behálózó orga-
nizáció gépezetében.

Az egyiket úgy hívják, hogy „Tengerhajózás“, a másik: „Háló-
kocsi“, a harmadik: „Útlevel és vízum“ stb. Számok. Fogaskerekek. Az
egyik Budapesten, a másik Berlinből, a harmadik Londonban. Mind egy-
formán ugyanazt végzi és ugyanúgy. A pult mindenütt ugyanolyan és lát-
szólag a mechanizmus is a pult mögött.

De vajjon minden ugyanolyan a pult előtt is mindenütt? Vajjon az
élet is olyan egyforma-e „a pult mögött“ akármelyik európai metropolisz
utazási irodában? Látszatra igen, de ha átkerülünk a pult másik oldalára
és onnan figyeljük a világot, egészen mást látunk. A közönség más, egészen
más a budapesti, mint a londoni pult előtt és ez bizony különbséget tesz
a két város utazási mechanizmusának szempontjából is.

DÉLELŐTT tizenegyórátájt a budapesti Váci-utca korzójának meg-
felelő közönség hömpölyög a széles, nagy Piccadillyn. A háttérből zölden
bólogatnak a St. James Park és Green Park ködfátyolba burkolt óriás lomb-
koronái. Hatalmas sötétkék limuzin gördül csöndesmi a prospektusokkal
és tarka plakátokkal telerakott kirakat elé és két elegánsan öltözött nő
— egy idősebb és egy fiatalabb — szállnak ki belőle. Egy pillantást vernek
a kirakatra és már pörög is a forgó ajtó és néhány másodperccel később a
„Continental Travel“ feliratú tábla alatt állanak.

— Good morning! Mondja, — mi tudniillik Olaszországra gondolunk
ezen a nyáron — nincsen ott túlmeleg júniusban? Ne menjünk inkább
Norvégiába?

A kérdés tipikusan angol. „Mi tudniillik Olaszországra gondolunk
ezen a nyáron...“ Mert valamire csak kell gondolni. Mert valahová csak
kell utazni. „Our holiday“ az a nyári semmittevés, minek időtartama két
hét és két hónap között mozog — embere válogatja —, az éppen olyan
természetesen kell, mint a reggeli „egg and bacon“ vagy a délutáni csésze
tea. És merthogy valamire csak kellett gondolniok, hát most éppen Olasz-
országra gondoltak.

Szegény gazdagok... A német nem az álmok embere, de ha Olasz-
országba utazik, akkor gyermekkora óta Goethével álmodik és lelké-
ben cseng a vers: „Kennst du das Land, wo die Zitronen blühen? ...“
Az Velence kék csodái után vágyik, vagy Firenze kincseire, Ravenna vén
utcáira, vagy Róma szentélyére, Nápolyra vagy Szicíliára... és ha végre
összekuporgatta a pénzt, amire szüksége van, hogy álmait valóra váltsa,
akkor határozottan vágja ki a pult előtt: „Olaszországba akarok menni!
Velencét, Rómát és Nápolyt akarom látni!“ Az angol „ezen a nyáron Olasz-
országra gondolt“, „de persze csak ha nincs ott túlmeleg júniusban.“

Merthogy hová Olaszországban? Az igazán mindegy, azt majd meg-
mondja az utazási iroda. „Júniusban van három hetünk, ennyit és ennyit
akarunk költeni és Olaszországot akarjuk látni — ha a klíma és a kénye-

lem megfelelő...“ Ha nem, akkor talán inkább Norvégiába megyünk, mert még ott sem voltunk. (És mert éppen egy norvég prospektus volt a kirakatban.)

Az angol utasközönségnek is vannak persze különféle típusai. Az angol utazási irodák pl. két főcsoportra osztják közönségüket: az „independent traveller“ és a „tourist“.

A „tourist“ a nagy tömeg. Az utazó angol alsóbb középosztály. Aki az utazási mechanizmus pult mellett álló szerény fogaskerekének szempontjából a kellemetlen ügyfél és nem business.

Hogy miért? hogy ezt megértsük, ahhoz előbb ismernünk kell az angol alsóbb középosztályt. Ez egyben hasonlít a szegény magyar középosztályhoz, — hogy relative nincsen sok pénze, egyben pedig különbözik, — hogy egyáltalán nincsen mélyreható kultúrája és intellektualitása.

Az angol alsóbb középosztály átlagos reprezentánsa 14—15 éves korában búcsút mond az iskolának és „business“-be megy. Kezdi mint „office boy“, majd „clerk“ lesz — és idővel talán „chief clerk“. írója Woodhouse és Edgar Wallace, szórakozása a „talkie“, színházba csak a zenés bohózatok miatt jár és talán kétszer életében hangversenyre is elmegy.

De utazik. Éppúgy, amint reggelezik, teázik és golfozik. Miért? Well, neki is meg kell, hogy legyen a „holiday“-je! És persze külföldön. Legálább is Belgiumba vagy Franciaországba, de lehetőleg Svájcba megy.

A legtöbb meg is elégszik ennyivel. Ha valaki Norvégiát, Németországot vagy pláne Ausztriát, Magyarországot vagy Dél-Olaszországot említi nekik, a válasz egy nem túl intelligens mosoly és egy elmotyogott megjegyzés arról, hogy ez mind milyen messze van, és Párizs, a francia és belga tengerpart szépségeinek betanult dicsérete, ha pedig makacsul visszatérünk ezekre a távolabbi országokra, végül is megkérdezik, hogy vájjon van-e oda is valami olcsó és kalauzolt társasutazás? A „cheap conducted tours“ közönsége a „tourist“.

MIÉRT UTAZIK az alsóbb középosztály külföldre? Egyrészt mert divat, másrészt mert ott olcsóbban nyaral, mint Angliában. Anglia ma talán a legdrágább ország Európában, Belgium és Franciaország tehát Angliához viszonyítva olyan olcsó, hogy a kis derk, ha valamelyik belga tengerparti fürdőn nyaral, vagy egy „olcsó inclusiv· túrát“ csinál végig szabadsága alatt, a megszokottnál magasabb nívón élve sem költ többet, mintha Angliában maradna.

Ezt az utasközönséget persze akármi érdekli — és semmi sem. Végignézi az utazási iroda programja szerint a Louvre-t, kimegy Versailles-ba, meghallgatja a vezető magyarázatait és hazajövet elmondja, hogy ő most már milyen világlátott.

Művészet nem érdekli. Az igazi exotikumot nem érti, de odáig „olcsó inclusiv túrája“ nem is viszi el.

A „tourist“ az angol utasközönség kis parvenűje, akinek talán sohasem tudjuk megmagyarázni, hogy Londontól Budapestig nem kell két hétig utazni és aki csak akkor jönne talán Magyarországra, ha az „inclusiv“ kéthetes túra nem kerülne többre 15 fontnál. Akkor talán eljönne, de nem azért, hogy lásson valamit, hanem hogy elmondhassa, hogy „Buda-Pesthen“ járt, a cigányok közt, ahol olyan olcsó a „Tokay“, mint Londonban a legolcsóbb „port“.

EZ AZ UTASTÍPUS nem nagyon kerül el Magyarországra. Aki eljut, az az „independent traveller“, a maga útját járó utas, a szellemi legfelsőbb osztály, amely egyrészt a tényleges társadalmi legfelsőbb osztályból, más-

részt ennek a háború után elszegényedett részéből, az úgynevezett „felsőbb középosztályból“ áll, mely már inkább felel meg a mi középosztályunknak.

Az „independent traveller“ az az utastípus, amely több figyelmet érdemel. Ez az a típus, amely az angolt Európa első utasnemzetévé tette.

A független utasban ott ég az ősi pionírszellem, mely új vidékek, új népek, új szokások felé ragadja. Ennek mindig van elég pénze nagyobb utat tenni. Ha nincs, egész éven át kuporgat, de kis pénzzel nem indul külföldre. Nemcsak azért, mert a közeli, olcsó helyeket már rendszerint mind ismeri, de mert nem akar az angol „tourist“ típussal, alacsonyabbrendű honfitársaival találkozni.

Nem megy tehát Franciaországba, Belgiumba vagy Svájcba. Kedveli Németországot, de ugyanakkor már lassan kutat új területek után, ahol új művészetet, tájat, szokásokat, zenét, szimpatikus népet és romantikát találhat.

Földrajzi és etnográfiai tudása azért általában ennek sem sok. Európa térképét még nagyjából is csak jó, ha minden huszadik tudja felrajzolni. De akar tanulni, tudja, hogy a tanulásra szüksége van.

Az angol iskola tudniillik nem nevel intellektuelleket, csak intelligens embereket, akik azután a saját kedvükből, az iskola után, autodidakszis útján válnak intellektuellekké. Az autodidakszis két főeszköze pedig a könyv és az utazás. Ezért találunk Angliában annyi impozáns méretű magán-könyvtárat és ezért az angol Európa legelső utasnemzete.

A „traveller“ tehát utazik és olvas, hogy ismereteit gyarapítsa, hogy intellektuellé váljék. Ne várjunk azonban ebben a törekvésében semmi rendszert. Hiszen az autodidakszis fő jellemvonása a rendszertelenség. Ha egy tárgykör, egy ország, egy nép, táj vagy szokás hirtelen megragadja a figyelmét, odautazik, épúgy, mint ahogy megvesz és elolvas egy könyvet, mert a címe megragadta a figyelmét és reméli, hogy az érdekes vagy élvezetes olvasmány lesz.

A nagyvilág egy óriási könyvtár az angol utas számára, amelynek könyvjegyzékét, a földrajzot, sem ismeri túlságosan. Vannak benne kötetek, melyeknek címét jól ismeri, melyeknek tartalmáról is hallott már valamit, másokról csak éppen hogy hallott, de szép számmal van olyan is, amelynek címét sem ismeri.

A „Párizs“ című kötet pl. már közhely és unalmas. „Belgium“ szintén. „Olaszország“ a klasszikus művészettörténetről és kéklő egészen romantikáról szól. „Németország“ zenetörténet és gótikus történelem kissé regényes feldolgozásban. Svájc és a francia Riviera modern társadalmi regény. A földközítengeri hajóút Homeros stb.

Az utazási iroda pedig a nagy kölcsönkönyvtár. Az angol utazni akar. Olvasni akar. És minthogy maga nem nagyon ismeri a könyvtárat, könyvismertetéseket és speciális utazási szakfolyóiratokat olvas és a könyvtáros-tól kér tanácsot, hogy mit olvasson?

„Mi tudniillik az idén Olaszországra gondolunk...“

A BUDAPESTI pult mögött ezer és ezer agyafűrt részletkérdésre kell tudni megfelelni, az utas régen kiszámított és kitervezett útitervének kell a végső simításokat megadni és a tervnek a gyakorlatban való keresztülvitelét lehetővé tenni, vagy apró aggályokat szüntetni meg.

A londoni pult mögött jóbarátnak, könyvtárosnak és orvosnak kell lenni egy személyben. A londoni pult mögött a szigorúan technikai szaktudáson felül a világnak, mint könyvtárnak tökéletes ismeretere, éghajlati megfigyelésekre és szívre is szükség van.

De a londoni pult mögött rendszerint az az „alsóbb középosztály“

áll, melyről már előbb szoltunk, mely nem igen tud a „tourist“ gondolkodásán felülemelkedni és nem eléggé intellektuell, de még csak nem is eléggé intelligens ahhoz, hogy nagy feladatát és hivatását felismerje és megértse, még kevésbé, hogy betölthesse. Az „independent traveller“ tehát legtöbbször önmagára vagy társai pionírszellemeire van utalva. Vagy: átadja magát a pult mögötti mechanizmusnak — mint az legtöbbször történik — és az „independent traveller“ is csak egy cseppje lesz annak a nagy folyamnak, melyet „angol idegenforgalomnak“ nevezünk és mely hömpölyög tovább a kivájt mederben.

Az „independent traveller“ tehát legtöbbször szintén csak kitaposott utakon jár, de az utat saját típusának pionírjai tapossák előtte, azok, akik újat akarnak, akiknek jelszava: „off the beaten track.“

A pionir-utas rendszerint már sokat utazott, — tehát intellektuell, aki nagyon jól látja, hogy könyvtárosa nem az. Nem kéri tehát az utazási iroda félművelt clerkjának tanácsát, hanem maga próbál új utakat keresni. Felkeres olyan országokat is, melyekről senki sem tud neki közelebbit mondani és visszatérve ő oktatja ki a könyvtárosát, hogy vajjon az ajánlhatja-e másnak? Igazi úttörője ő az idegenforgalomnak, mert ha egy országot vagy vidéket megkedvelt, beszél róla és nyomában megszületik a „kitaposott út“.

A pionir első lépése Németország felé történt. Néhány évvel ezelőtt talán még kétséges lehetett, hogy nem Spanyolország vagy a Skandináv államok fogják-e a nagyobb vonzóerőt gyakorolni, ma azonban már kétségtelen, hogy az újonnan kitaposott út Németországba és Németországon keresztül visz. Németország és Közép-Európa a kutatók által újonnan felfedezett felvágatlan könyv és az angol jó utasközönség mind mohóbban merül bele az olvasásába.

A „Németország“ című kötetet már sokan ki is olvasták és aki kiolvasta, az mind izgatottan kéri a következő kötetet: Ausztriát. És mögötte már kitűnik a következő, tulipános fedelű, tarka, különös kötet és a homlokán arany betűkkel áll: „Budapest, Hungary.“

Az „independent traveller“ karavánja, mint valami lomha látatómeg, biztosan hömpölyög Németországon és Ausztrián keresztül Magyarországra felé.

A mechanizmus „a londoni pult mögött“ már érzi és készül rá.

(London)

CZENNER JENŐ

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

— *A francia-olasz tengeri megegyezés — A biztonságérzet növekvése, a világválság enyhülése felé — Az indiai Gandki-egyezmény hatása az angol belpolitikára — Az angol konzervatív- és labour-párt nehézségei — A spanyol monarchia válsága —*

AKÁR a Tory-k vannak kormányon Londonban, akár, a Whig-ek utódaként, a munkáspárt, a Brit Birodalom, megcáfolva azokat, akik hanyatlását jósolják, erkölcsi felelősségének teljes tudatában, a fehér ember civilizációjának politikai vezetésében ma is tovább játssza azt a döntősúlyú szerepet, amelyet Anna királyné és Marlborough ideje óta magára vállalt. Austen Chamberlain és a konzervatív kormány létrehozta Locamót, MacDonald, Henderson és a munkáspárt pedig ma a francia-olasz megegyezéssel megkoronázta azt a munkát, amit a londoni Leszere-

lési Konferenciával kezdeményezett. A párizs-római tárgyalások eredményét, amelyekben Henderson külügyminiszter és Alexander, az admirális első lordja játszották a vezetőserepet, politikai, gazdasági és pénzügyi jelentősége szempontjából valóban nem lehet túlbecsülni. Azt a termelési és fogyasztási válságot, amellyel több, mint másfél év óta öt világrész küzd, az európai kontinens számára, melyet régi történelmi ellentétek s a szerencsétlen békeszerződések amúgy is igen súlyos helyzetbe hoztak, a növekvő politikai bizalmatlanság különösen veszélyessé tette. Ennek a bizalmatlanságnak, az ijesztő mértékben terjedő munkanélküliség gazdasági tényezőjén kívül, politikai főforrása a szovjet-orosz enigma, a német-francia és az olasz-francia ellentét. Azzal, hogy a brit kormány kitartó munkája és tekintélyének latbavetése a bizalmatlanságnak és veszélynek legalább egy forrását — pillanatnyilag a legnyugtalanítóbbnak látszót — betömte és a Földközi-tenger békéjét biztosította, nemcsak közvetlen hatásában ért el rendkívül nagy eredményt, hanem talán a másik két kérdés s a vele kapcsolatos közép-európai és balkáni probléma-komplexumok megoldását is közelebb hozta.

A francia-olasz ellentét lényege tudvalevőleg abban állott, hogy a fasiszta Olaszország a maga 43 millió lakosával, aránytalanul hosszú tengerpartjával, veszélyeztethető nyersanyagellátásával és szerteágazó földközi-tengeri érdekeivel Franciaországtól a tengeri haderők szempontjából a teljes paritás elismerését követelte. Mussolini ezt annak idején úgy formláza meg, hogy Olaszország bármily mértékű leszerelést — tengeri és szárazföldi leszerelést — hajlandó elfogadni, feltéve, hogy egyetlen kontinentális nagyhatalomnak se legyen nagyobb hadereje. Ebből önként következett, hogy viszont Olaszország minden erejének megfeszítésével fel fog szerelni addig a mértékig, amelyet a legerősebb európai nagyhatalom katonai készültsége számára célként kitűz. Minthogy az 1921-i washingtoni Tengeri Leszerelési Konferencia Olaszországnak a paritás iránti követelését Franciaországgal szemben a nagy csatahajók kategóriájában elfogadta, ez megadta Itáliának, a méltányossági és politikai alapon kívül, a jogi alapot is arra, hogy a londoni konferencián a paritás kiterjesztését követelje latin testvérétől. Franciaország e követelés teljesítését megtagadta arra való hivatkozással, hogy az anyaország védelmét nemcsak egy, hanem két tengerpartjain kell ellátnia, hogy továbbá afrikai és hátsóindiai gyarmatait kell védelmeznie flottájával, a teljes tengeri paritás tehát számára egyértelmű lenne az inferioritással a Földközi-tengeren Olaszországgal szemben. A londoni konferencia tudvalevőleg csak hármass megegyezést hozott létre a Brit Nemzetek Közössége, az Egyesült-Államok és Japán között és azzal a kimondott reménységgel oszlott szét, hogy az Olaszország és Franciaország között fennforgó ellentéteket, melyeket akkor és ott nem lehetett áthidalni, sikerülni fog későbbi közvetlen tárgyalásokon, a leginkább érdekelt nagyhatalom, Nagybritannia közvetítésével, kiegyenlíteni. A Róma és Párizs között egyideig direkt folyó tárgyalásokba, amelyek nem vezettek eredményhez, néhány hónappal ezelőtt bekapcsolódott a Foreign Office. A Downing Street képviselőjének, Mr. Craigenek heteken át tartó római és párizsi megbeszélései során sikerült a két álláspontot oly közel hoznia egymáshoz, hogy, mint ezt Mr. Alexander az alsóházban mondotta, szűkségesnek és halaszthatatlannak látszott a felelős miniszterek közbelépése. A francia-olasz megegyezés létrejöttét kétségtelenül megkönnyítette és jelentőségét bizonyára növelte az a körülmény, hogy közvetlen diplomáciai előkészítésében és megfogalmazásában a brit kabinet két legfontosabb tagja személyesen résztvett. Nagybritannia ebben a kérdésben azonban maga is érdekelt fél, mert a londoni szerződés 21. cikke értelmében, ha

Franciaország és Olaszország nem csatlakoznak a hármass megegyezéshez, hanem folytatják fegyverkezéseiket, a többi három hatalomnak joga van saját tengeri haderejét aránylagosan növelni a szerződő felek megfelelő értesítése mellett. A francia-olasz fegyverkezési verseny tehát Angliát abba a kényszerhelyzetbe hozhatta volna, hogy a súlyos gazdasági helyzet dacára kiépítse tengeri haderejét. Henderson és Alexander ezért előbb Párizsban hoztak létre olyan megegyezést, amelyhez remélhették, hogy Olaszország is hozzájárul, azután a Dúcéval és Grandival folytatott közvetlen tárgyalásokban, kevés módosítással, megszerezték Olaszország hozzájárulását; végül pedig az egyezményről értesítettek a washingtoni és tokiói kabineteket, amelyek azt mint a londoni szerződés egy külön létrejött, kiegészítő részét tudomásul vették.

A technikai részletek lehető elhanyagolásával a megegyezés lényege röviden a következő: Franciaország koncedálta Olaszországnak a tényleges paritást a Földközi-tengerben; Olaszország ezzel szemben, legfontosabb kívánsága és legélebevágóbb követelése teljesítve lévén, a két tenger és három világrész között elosztott francia flottának 157.000 tonnaúrtartalom fölényét ismerte el szerződésileg 1936-ig. Ezen a kereten belül csak egyetlen részlet bír nemcsak a két földközitengeri nagyhatalom, hanem a három másik óceáni hatalom szempontjából is fontossággal. Franciaország tudniillik ragaszkodott a már elkészült vagy építés alatt levő tengeralattjáró flottilájához, amelynek tonnaúrtartalma 82.000 tonnával több, mint amit a londoni szerződés viszonylagosan Franciaországnak biztosított volna. Londonban ugyanis a három óceáni nagyhatalom megtagadta Franciaországtól ennek a számnak az elismerését. A tokiói kormány tehát máris csak azzal a fenntartással járult hozzá a párizs-római megegyezéshez, hogy a jövő év február 2-ára összehívott Általános Leszerelési Konferencián az egyes kategóriák tonnatartalmának leszállítása úgyszólván fog kerülni és így csak addig az időpontig veszi tudomásul a maga részéről a Franciaországnak biztosított rendkívüli kedvezményt. Ugyanez lévén a brit kormány álláspontja, előrelátható, hogy e körül a pont körül, melynél Franciaországnak erős taktikai előnye van, heves vita fog kifejlődni a Leszerelési Konferencián. Olaszország, melynek ezzel szemben tengeralattjárói számára 52 ezer tonnát koncedál a most létrejött megegyezés, ebből a szempontból tehát előnyös helyzetben van, mert hiszen az előcsatározást számára mások fogják lebonyolítani.

A fasiszta nagytanács és az olasz kamara lelkesedéssel és elismeréssel fogadta a megegyezést, hiszen Olaszországnak legfontosabb követeléseit teljesítését hozta meg és a mellett gazdaságilag igen terhes versengéstől mentette meg. A francia kamara pedig még soha olyan óriási többséggel nem szavazott bizalmat az európai külpolitika ezermesterének, Briand-nak, mint amikor a költségvetési vita során külpolitikájának alapkörvonalairól és az Olaszországgal s Angliával kötött megegyezéséről beszélt. Ebben a légkörben joggal várható, hogy a francia-olasz viszonyban további javulás áll be s hogy az összes függő kérdésekben — a líbiai határ, a tuniszi olaszok állampolgárságának kérdése stb. — hamarosan létrejön a kielégítő megállapodás.

Európa lidércnyomástól szabadult meg, mert hiszen, habár logikusan és a cselekvő államférfiak személyiségét, józanságát és bölcs belátását tekintve, fegyveres konfliktus valószínűtlennek látszott is, az albán király ellen Bécsben elkövetett merénylet, mely oly sok szempontból emlékeztetett a sarajevói attentátumra, rámutatott arra, hogy egy kiszámíthatatlan és váratlan esemény mennyire felforgathatná az egész európai politika képét.

A megegyezés legfőbb eredménye tehát Európában, de közvetve a többi kontinensen is, a biztonság érzésének erős növekedése, a nemzetközi politikai és ezzel kapcsolatban a pénzügyi bizalmatlanság csökkenése, Olaszország politikai súlyának emelkedése és végül, de nem utoljára, Nagybritannia világpolitikai presztízsének rendkívüli meggazdagodása. Egyáltalában az 1931. év jobb előjelek között indult meg, mint közvetlen előde. Amerikában kezdik a múlt év nagy összeomlásának romjait eltakarítani. A hírek szerint a nagy áru-stockok, amelyek nyomasztólag hatottak a piacra, kezdenek kifogyni (ez sajnos egyelőre még nem vonatkozik a nyersanyagokra, csak a készgyártmányokra) és ennek következtében az ipari terme» és újból szélesebb alapokon indul meg; ez nemcsak a heverő és az általános bizalmatlanság miatt elhelyezkedni nem tudó tőkének biztosít munkát,— s ez az oka a rövidlejáratú pénzek kihelyezési kamatja hirtelen megszilárdulásának a newyorki tőzsdén — hanem a munkások foglalkoztatásával ismét emeli a fogyasztóképességet, tehát új tőkeképződéshez vezet. Ennek a folyamatnak első, bár félénk következményeit a newyorki kötvénypiac megszilárdulásában látjuk. Ha tekintetbe vesszük, hogy a szédületes és egészségtelen pénzügyi prosperitás összeomlása kijózanító és tanulságos befolyással volt az amerikai gondolkodásra és esetleg hozzájárulhatott ahhoz, hogy a túlságosan kielégült inzuláris gondolkodást megnevelje, talán nem botor az a reménységünk, hogy ezúttal az Amerikában mutatkozó javulás Európában is kedvező következményekkel járhat. A francia-olasz megegyezés a nyugtalanságnak és a bizalmatlanságnak legfontosabb indítóokát gyengítette, vagy talán egészen ki is küszöbölte. Azonkívül, hogy az amerikai tőkének így megadta a lehetőséget, hogy ismét nagyobb mértékben foglalkozzék az európai kihelyezés — elsősorban államkölcsonök — gondolatával, sőt a mindig politikai motívumok szerint mozgó francia tőkének is impulzust adott arra, hogy az európai rekonstrukcióból kivegye az őt kötelességszerűen megillető részt. Lehet, hogy Briand elgondolása szerint a francia tőkének aktíve és céltudatosan kell közreműködnie — elsősorban, mint rendesen, a francia hegemonia kiépítésében, de másodsorban — egy a kapitalista termelési és társadalmi rendszer védelmének céljait szolgáló szorosabb európai kooperáció létrehozásában. Aműyen nehéz a világválság javulásának első, még bizonytalan jeleiből a további fejlődés útját megrajzolni, époly nehéz vagy szinte lehetetlen azt a gazdaságpolitikai utat előrevetíteni, amelyen az európai civilizáció önmagának megmentéséhez eljuthat. Kétségtelen, hogy az Európai Unió előkészítő bizottságának március végére Párizsban összehívott ülészaka, amelyen Henderson mindenesetre, de valószínűleg Curtius és Grandi is személyesen fognak résztvenni, ezzel a problémával fog foglalkozni: az angol-franda-olasz megegyezésnek egyik eredménye az, hogy Nagybritannia úgylátszik fenntartás nélkül támogatni hajlandó az európai egyesülés francia tervét.

A BRIT BIRODALOMNAK nemcsak világhatalmi pozíciójára, hanem gazdasági sorsára is döntő hatással lesz az indiai problémának megoldása, amely felé azon a vonalon, amelyre legutóbbi szemlénkben rámutattunk, további elhatározó fontosságú lépés történt. Az indiai nacionalisták által bojkottált londoni Kerekasztal Konferencia eredményei, amelyeket Nagybritannia három pártja elfogadott és szankcionált, mint ezt jeleztük, teljesen megváltoztatták a politikai légkört a sokszínű és sokrétegű indiai birodalomban. Gandhi számítása úgylátszik bevált. Az erőszakos és véres ellenállás politikája nem vezetett eredményre, hacsak azt nem lehet eredménynek tekintem, hogy 80.000 ember börtönbe került. A másik oldalon

a megegyezés hívei létrehozták a Round Table Konferencia javaslatait. Az idősebb, tekintélyesebb Nehru meghalt, a véres ellenállás kudarca pedig diszkreditálta az ifjabb Nehru-t és ezzel az ifjúság s általában a tömegek feletti elhatározó befolyást visszajátszotta Gandhi kezére. A kongresszus pártjai majdnem egyhangúlag felhatalmazást adtak a Mahatmának arra, hogy a londoni eredmények alapján tárgyalást kezdjen az alkirályal. Irwin lord, aki, hacsak fellépése és tevékenysége alapján ítéljük meg őt, legjobb típusa a birodalom nagyságát megalapozó és fenntartó angol államférfinek: tekintélyt megértéssel, tapintatot elhatározottsággal egyesít, háromnapi tárgyalás után létrehozta India szellemi vezérével, a kongresszus mandatáriusával azt a megegyezést, amely alapjává válhatik India új alkotmányának. A megegyezés értelmében a passzív ellenállás, a bojkott-akció (angol eredetű áruk bojkottja) és a törvénszegési mozgalom a Kongresszus elhatározásából azonnal megszűnik: viszont a kormány szabadon bocsátja mindazokat a politikai foglyokat, akik a polgári ellenállás mozgalmában ugyan kihágásokat követtek el, de nem használtak erőszakot és nem izgatnak erőszakos ellenállásra. A megegyezés lényegén kívül, amely az ellenállási mozgalom dezavualásával egyenlő, legnagyobb sikere az alkirálynak az, hogy Gandhi lemondott arról a követeléséről, hogy a rendőrség eljárását vizsgálat tárgyává tétesse. Gandhi sikerét viszont abban lehet látni, hogy a Kongresszus és az 6 saját elvei alapján egy új konferencián hozzáláthatnak az indiai önkormányzat alkotmányának kidolgozásához, tehát a londoni pontokon esetleg túlmenő engedményeket is elérhetnek; közvetlen sikerének tekintheti pedig azt, hogy az egyezmény a tengerparti lakosságnak megengedi a sótermelést saját használatára.

Míg Gandhi úgylátszik vállalta azt, hogy a maga részéről a Kongresszus pártjait egységesen az egyezmény elfogadására bírja, — hogy képes-e kötelezettségének teljesen megfelelni, az persze más kérdés, de még nem illik kételkedni ebben — addig az Irwin—Gandhi-féle megegyezést meglepő módon egészen váratlan oldalról Londonban érte, legalább is időleges támadás. A konzervatív „diehard“-ok (a Tory-k jobbszárnya) a javíthatatlan és megbízhatatlan Winston Churchill vezetése alatt az amúgy is bizonytalan helyzetű Baldwint majdnem belekényszerítették egy olyan állásfoglalásba, amely kérdésessé tehetné volna a megegyezés sikerét és mindenestre már előzményeivel is megzavarta az Indiában teremtett jó légkört és hangulatot. A konzervatív párt józan és egyenes gondolkodású vezére, Stanley Baldwin azonban még idejében le tudta győzni ezt a veszedelmes befolyást és nagyszabású parlamenti beszédében bejelentette, hogy a konzervatív párt fenntartás nélkül résztvesz India felépítésében, mert csak a brit parlament pártjainak egyetértésével lehet Indiának új alkotmányt adni és India kormányzását biztosítani. Abban úgylátszik a konzervatív párt leadere megegyezik a kormánnyal, hogy előbb a Round Table Konferencia által szükségesnek vélt vizsgálatokat, adatgyűjtést és előkészületi munkálatokat befejezik s aztán hívják meg — valószínűleg ismét Londonba — egy másik Round Table Konferenciára az összes indiai pártok képviselőit.

Az indiai bojkottmozgalom megszűnése és egyáltalán Indiában a közrend, tehát a köz- és magánhitel helyreállása már rövid időn belül jó hatással lesz Nagybritannia ipari termelésére és exportjára: Lancashire szövöszékei ismét meg fognak szaporodni, illetőleg ismét munkába fognak állani. Belpolitikáikig azonban az indiai megegyezés is szimptomatikusan mutatott rá az angol parlamentárizmus nehézségeire és a pártkeretek fokozatos bomlására. A konzervatív pártban évek óta latens palotaforradalom van; a párt közkatonái nincsenek megalégedve a vezetéssel. Stanley Baldwin

minden nagy erkölcsi kvalitása mellett valóban nem az a nagy koncepciójú, friss akaratú és elhatározási képességű államférfi, akire ma a konzervatív pártnak szüksége volna. Azonban nincsen senki, aki a helyébe léphetne, mert senki sincs, akiben meglennének Baldwin erkölcsi kvalitásai és aki ezenkívül még a megkívánt szellemi felsőbbsséggel is rendelkezne. Hiába készül tehát támadás a párton belül, Winston Churchill nem képes a párt bizalmát maga felé fordítani, még kevésbé a közvéleményét; azok pedig, akik a konzervatív pártot konzervatív létükre kívülről döngetik, mint a nemes sajtó-lordok, Rothermere és Beaverbrook, akik a Dominionok által visszautasított birodalmi védvamos politikával indulnak támadásra, akciójukkal csak azt érik el, hogy megbontják a párt egységét a kerületekben és az időközi választásoknál, maguk semmi sikert sem érven el, mandátumokat játszanak a munkáspárt kezére.

Ugyanilyen dezintegrációs folyamat észlelhető azonban a parlament másik két pártjában is. A kormányon lévő munkáspárt balszánya majdnem állandó oppozícióban van a kormánnyal szemben. Helyteleníti a kormány politikáját, elsősorban azt, hogy a munkanélküliség leküzdésére egyáltalában nincs programja, másodsor, mert nem lép a fokozatos szocializálás útjára. Ebből a szempontból különösen Snowden kincstári kancellárnak van erős ellenzéke, leginkább a független munkáspárt képviselői sorában. Az elégedetlenek egy kis csoportját Sir Oswald Mosley vezeti, ez az arisztokrata szocialista, Curzon lord veje, aki már hónapok óta próbálta a pártot robbantani. Most sikerült neki két képviselőt kilépésre bírnia, mire őt magát a párt kizárta. Ezzel egyelőre a palotaforradalom bevégeződött, de éppúgy, mint a konzervatív pártban lévő belső ellentétek, ezek az események is azt mutatják, hogy a pártélet Angliában is széttöredezik s a nagy konstitucionális pártok német és francia minta szerint kisebb frakciókra bomlanak. Hiszen a liberálisokat sem tudja Lloyd George egyöntetűen vezetni: a szakszervezetekről szóló törvényjavaslatot, amely radikális változatokat hozott volna s a sztrájkjogot ismét szentesítette volna, éppen a liberális párt egy jelentékeny részének ellenállása következtében kellett MacDonaldnak visszavonnia, hogy a bukást elkerülje. Lloyd George mellett Sir John Simonnak, a liberális párt egyik legkiválóbb koponyájának vannak hívei, ami megakadályozza azt, hogy MacDonald abszolút biztosan támaszkodjék az úgynevezett Lib-lab kooperációra. Ebben a bizonytalan parlamenti mérkőzésben, amelynél csak az kell, hogy a liberális pártnak Lloyd George-zsal ellentétben álló elemeihez valamely szövazásnál a labour-párt renitens balszányának egy része csatlakozzék és a kormány máris megkapná a kegyelemdőfést, a költségvetés vitája fogja meghozni a helyzet tisztázását. A budget, amelynek deficitjét 20-tól egész 70 millió fontra teszik, döntő teherpróba elé fogja állítani a labour-kormányt. Ha a kincstári kancellár kénytelen lesz ismét a termelő elemeket, a tőkét megterhelni, akkor ez olyan bizalmi válságot provokálhat, amelyben a közvélemény nyomása alatt létrejöhet egy konzervatív-liberális kormánybuktató együttműködés; ha viszont fogyasztási adók emelésével, tehát az élet megdrágításával és a szociális terhek leszállításával a munkásságot akarná sújtani, akkor a munkáspárt balszánya fogja megbuktatni. A beteg Snowdennek vagy esetleg utódjának kell arról döntenie, milyen megoldással lehet ebből a helyzetből a külföldön sikert sikerre arató kormánynak megmenekülnie.

A MONARCHIKUS ESZME nehéz napokat élt át Spanyolországban és nehéz időknek néz elébe. Berenguer tábornok kormánya tudvalevőleg tavaly abból a célból vette át a kegyvesztett Primo de Riverától a kormány-

zás gyeploít, hogy hamarosan előkészítse a Cortez-választásot. Közben azonban az aggodalom, hogy ezek a választások a monarchisztikus rendszer ellen ütnének ki, arra bírta a kormányt, hogy állandóan halassa a szabadságjogok visszaállítását s a választások kiírását. Mikor most februárban végre arra határozta magát, hogy a nem-forradalmi pártok támogatásának reményében április elejére kiírja az általános választásokat, hirtelen új helyzettel találta magát szemben. A monarchikus pártok egy része, elsősorban a liberálisok, élükön Romanones gróffal, ezzel a köpönyegforgató és megbízhatatlan öreg parlamenti rókával, hirtelen kijelentették, hogy részt vesznek ugyan a választásokban, de a Cortezek összehívása után rögtön alkotmányozó nemzetgyűlés egybehívását fogják kívánni. Az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását az úgynevezett konstitucionális, főként köztársasági pártok kívánták; az összehívás egyértelmű volna a monarchia sorának kockáratevésével, mert hiszen a királynak köteleznie kellett volna magát arra, hogy az alkotmányozó nemzetgyűlés döntéseit előre is elfogadja, akkor is, ha ezek a monarchia megszűnését mondanák ki. A király helyzetének gyengesége inkább lélektani okokban rejlik: azzal, hogy Prima de Rivera államcsínyjét szentesítette — az ellenzékiek általános meggyőződése szerint: rendezte — méltán megrendítette az alkotmányhűségébe vetett bizalmat; azzal viszont, hogy amikor Primo kormánya mind nehezebb helyzetbe került, hűséges és becsületes tábornokát, aki valóban jó hazafi és királyáért egy castiliai hidalgó önmehtagadásával mindemre hajlandó volt, elhasznált eszközként, a köszönet szavai nélkül eltávolította» megrendítette a személyes hűségébe és hálájába vetett bizalmat is. Ezúttal azonban a nagy tapasztalattal rendelkező, rendkívül finom diplomáciai szimatú és politikailag igen ruganyos uralkodó mesterien játszotta játékát. Amikor a monarchisták egy része úgy látszott, hogy cserben hagyja, arra a bátor és, mint utóbb kiderült, ravasz lépésre határozta el magát, hogy személyes ellenfelét, Sanchez Guerrát, ezt a hitében és bizalmában megrendült monarchistát, akit alig két évvel ezelőtt, a valenciai balsikerű forradalom után, a király halálra akart ítéltetni, bízta meg a kormányalakítással. Sőt megengedte neki, hogy a republikánusokkal, meg a börtönben ülő szocialistákkal is tárgyaljon és az alkotmányozó Cortez összehívásának programjával alakítson monarchikus-köztársasági koalíciós kormányt. Ha ez a kísérlet sikerül és az ilymódon összehívandó Cortez tényleg összeül» ez feltartóztatlanul a monarchia bukását jelentette volna, nemcsak mert a republikánusok kezébe jutott volna az adminisztráció, hanem mert a közvélemény a király eljárásában a gyengeség jelét látta volna. XIII. Alfonz, sakkhúzása azonban megtette hatását nem Sanchez Guerránál és nem a republikánusoknál, hanem a monarchistáknál. A megijedt királyhűek egyrészt őt magát ostromolták és igyekeztek álláspontja megváltoztatására bírni, ami nyilván nem ment nehezen; másrészt ostrom alá vették a hűlennek látszó monarchistákat, mint Romanones grófot és Garcia Prietót, Alhucemas márkiját. A nagy veszélynek és a nagy nyomásnak sikerült elérni azt, hogy a monarchisták, akik a klérus támogatására számíthatnak (ez még ma is döntősúlyú faktor Spanyolországban), koalícióra léptek és a trón megmentésére hajlandók voltak. Amikor Sanchez Guerra visszatért a királyhoz, hogy missziójáról beszámoljon és, bár a szocialistáktól visszautasítást kapott, saját bevallása szerint hajlandó volt kormányt alakítani,, XIII. Alfonz megköszönte fáradozását és — nem bízta meg a kabinet megalakításával.

Az Aznar admirálisnak, a tengerészet főparancsnokának elnöklete alatt létrejött új kormány magában foglalja Sanchez Guerra és Santiago Alba kivételével az összes monarchistákat, beleértve a katalán regionalistá-

kat is, akiknek vezére Cambo, Spanyolország egyik legkiválóbb pénzügyi tekintélye, egyik hívét delegálta maga helyett a kabinetbe. A minisztériumnak Romahones külügyminiszteren és Berenguer hadügyminiszteren kívül, Alhucemas márkí, Bugallal gróf, Maura herceg és La Cierva monarchista vezérek adnak tekintélyt. A kabinet ereje a monarchikus egység, hibája az, hogy a fiatal Spanyolország nincs benne képviselve: tagjai 50 és 70 év közötti férfiak, akik már alig bírnak kontaktussal Spanyolország mai életével és nem hallják politikai érverését. A kabinet programja a belső rend fenntartása, a szabadságjogok fokozatos helyreállítása, községi választások és végül általános választások, tekintet nélkül arra, mely pártok akarnak abban résztvenni. Az új Cortez feladata lenne pedig oly alkotmánymódosításokat javasolni és a király szentesítésével törvénybe iktatni, amelyek a monarchikus alkotmány kereteiben az egész nép, tehát az összes pártok működését lehetővé tennék. Gazdaság- és pénzügyi-politikailag pedig első és legfontosabb feladata a pezeta stabilizációja a baseli Nemzetközi Fizetési Bank közreműködésével. A programra helyesen van elgondolva s ha az események időt engednek végrehajtására, akkor Spanyolországban ismét sikerült megmenteni az oly veszedelmesen ingó monarchiát, a Bourbonok utolsó trónusát Európában.

OTTLIK GYÖRGY